

RECENZIE

Metodă și acribie științifică. Note critice de metodologia cercetării privind scrierea C. H. Opreanu, V. A. Lăzărescu, *A roman frontier market-place at Porolissum in the light of numismatic evidence. Contributions on the knowledge of the limes economy*, in CLIR, Dacia Porolissensis. I. Porolissum. Porolissum monographs. I. Editor C. H. Opreanu, Cluj-Napoca, 2015, 178 p. +31 fig., Editura Mega + Editura Caiete Silvane.

Nicolae Gudea*

1. Cunoscut deja pentru inventivitatea sa istorico-arheologică, după ce a depășit mai multe teme răzlețe: e.g. Dacia din Câmpia Tisei, numele printului gepid de la Apahida, creștinismul dacoroman, destinația construcțiilor de la Grădiștea Muncelului, creștinismul la neamurile germanice, distrugerea castrelor de pământ din nord-vest, etc., teme care nu prea au fost acceptate de istoriografie, ca să nu spunem că nu au fost acceptate deloc; se adaugă câteva recenzi, bune, dar bazate exclusiv pe competențe de lectură, C.H.O + VL (asociatul său) au poposit la Porolissum. Mulțimea de subiecte foarte diferite „atacate”, sugerează o dorință de polihistor, dar din păcate C.H.O. nu se uită înapoi; lansează și pleacă mai departe contabilizând numeric lucrurile. Nu vede că în spatele lui totul se destramă.

Așa fiind, socot de prisos să revin asupra curajului cu care C.H.O. emite ipoteze, pe care apoi le ia drept adevăruri dovedite, bune să servească la elaborarea altor ipoteze, deopotrivă îndrăznețe!

În notele de față voi adopta stilul de vânător de greșeli al lui C.H.O. practicat mai ales în recenzi. La Porolissum a devenit din anul 2011 manager de săpătură. Colaboratorii de la muzeul din Zalău nu îi recunosc calitatea aceasta, aşa cum nici el nu îi bagă în seamă. A efectuat câteva „săpături” răzlețe, fără legătură între ele mănat de idei proprii (căci idei se poate spune că are!). După câteva articolașe aşa zise arheologice, dar mai mult speculații fără arheologie, s-a oprit la o groapă de sub d. Ferice, lângă drumul vacilor (nume rămas de pe vremea când existau vaci) pregătită pentru o parcare a complexului arheologic. După săpături rapide făcute de alții (diagnoză și o aşa zisă săpătură) groapa a devenit market place (vezi mai jos).

2. Inventivitatea, amestecată cu multe intenții de originalitate (vezi mai jos) nu s-a limitat numai la metamorfoza gropii, ci s-a extins și la terminologia arheologică engleză (căci scrierea a fost produsă în engleză) unde a dat dovadă de ignoranță totală. Iată doar 2 cazuri (dar sunt mai multe!):

- În arheologia engleză, ceramica de lux cu decor lipit sau cu barbotină este numită „vases with barbotine decoration” (cf. S. Frere, *Verulamium excavations*. I. London 1972, *Catalogue of the pottery*, vezi pp. 320-321, nr. 794; p. 342- 343 nr. 1056-1057, etc.). C.H.O. a botezat în chip inventiv această ceramică de la Porolissum „vases with stuck ornaments” termen care nu se regăsește în arheologia engleză.

- Pironul, care în arheologia engleză este numit simplu „nail” a fost botezat de C.H.O. „hobnail” care înseamnă de fapt „țintă pentru bocanci” (cf. S. Frere, *op.cit.*, p. 186, 198); hobnail ar putea fi aplicat eventual la țintele de la sandalele romane, dar în „market place” de la Porolissum nu există aşa ceva.

3. Scrierea se caracterizează prin ignorarea cercetărilor vechi, care au impus Porolissum-ul în ultimii 25 de ani, în literatura de specialitate din țară și străinătate.

- Tot ce s-a scris până la C.H.O., indiferent de obiectiv, este pus sub semnul întrebării.
- A schimbat și cartarea sectoarelor din aşezare, inventând indicative noi.

- La un moment dat afirmă că planul lui general este cel mai bun; de fapt este chiar „general” față de planurile vechi; vezi pl. 5 în comparație cu planul lui R. Ardelean sau N. Gudea; iar planul lui este incomplet, uitând să marcheze chiar propriile cercetări!!!

* Prof. dr., Institutul de Artă și Arheologie, Cluj-Napoca.

- Lanseză observații penibile: e.g. p. 26 „only the fort of Pomet are gates with projecting towers with rounded front” (dar oare castrele de la Bologa, Buciumi, Căsei etc., cum sunt?); „Porolissum the only town of the frontier of Dacia” (dar oare Romula ce este?).

- La câțiva metri de „market place”, peste „drumul vacilor” în grădina doamnei Ana Tamba, s-a făcut mai demult o periegheză la suprafață după arat și s-a constatat prezența unor ziduri de piatră, țigle fragmentare, piroane și scoabe, s-au recoltat monete (35), fragmente ceramice, mărgele de sticlă, o statuetă de bronz, etc. Terenul acesta după C.H.O. nu face parte din market place. Monetele (35) au fost publicate de C. Găzdac și N. Gudea (*Porolissum. Coins from the roman sites and collections.... II. Porolissum*. Cluj-Napoca 2006, pp. 82-83) de la Nero la Severus Alexander (s-a considerat tezaur!); o parte din descoperiri și alte cinci monete au fost publicate de Cl. Iov (Apulum XLVII, 2010, pp. 467-479); nu sunt pomenite; să fie ignoranță sau stil de muncă „academic”?

- Lovit brusc de grandomanie fără fond (sau ca să folosesc propria-i expresie „îmbătat de propriul parfum” (probabil ca să se impună la autoritățile locale din Zalău care l-au finanțat orbește !) se împăunează cu titlul de „profesor” (pe care nu îl are) fără să știe că habilitarea nu înseamnă profesură și invers; tot pentru impresionare declară că face parte dintr-un colectiv CLIR (Corpus Limitis Imperii Romanii) creat artificial de profesorul Z. Visy de la Universitatea din Pecs (Ungaria) și căzut în desuetudine. Se face că nu știe că Ministrul Culturii și cercetătorii adevărați și din România au creat la București un program „național” (dar în care s-a insinuat și el cu anumite pile).

- Tot în acest cadru anunță deschiderea unei serii de monografii despre Porolissum, ca și cum el ar fi pornit totul de la zero. Monografia nr. 1, cu care a pornit, este scrierea de față, care nu se înscrie deloc în ceea ce se numește monografie. Monografia - spun dicționarele speciale și manualele de metodologia cercetării - este un studiu științific asupra unui subiect sau obiectiv istoric, tratat din toate punctele de vedere. Singura cale acceptabilă pentru a publica o monografie la un sit, la un obiectiv istoric este prezentarea metodică a tuturor documentelor materiale descoperite în timpul săpăturilor (inventarul). În raport cu această definiție scrierea lui C.H.O. – VL este un fel de ghiveci pseudo științific și nu poate fi numită monografie.

În legătură cu Porolissum există cel puțin cinci monografii adevărate, unele de sute de pagini însotite (paginile) cu ilustrație arheologică bogată: 1. *Porolissum I - sinteză asupra datelor despre Porolissum, până în 1977, 1989* (N. Gudea); 2. *Porolissum II - monografia văii romane*, 1996 (N. Gudea); 3. *Porolissum III/ 1- prima parte a monografiei despre templul lui IOMD*, 2001 (N. Gudea – D. Tamba); 4. *Porolissum IV - monografia ceramică stampilate* (2005) (C. Filip); 5. *Porolissum V - monografia aşezării civile de pe Pomet*, 2011 (D. Tamba); mai sunt câteva minimonografii: amfiteatrul (I. Bajusz); castrul de pe Pomet (N. Gudea); sistemul de turnuri și linia înaintată de apărare (N. Gudea).

Nu-mi vine să cred că pe baza celor patru gropi/casete făcute de C.H.O. se poate scrie vreo monografie.

4. Analiza tehnică a scrierii în discuție (numită în mediile muzeale și culturale de la Zalău, „cărțulie”!) ridică probleme de natură științifică, tehnică și chiar de etică profesională.

- Autorii au adoptat un stil dubios de publicare; pe copertă sunt doi autori C.H.O. + V.L.; pe coperta interioară mai sunt opt despre care nu se spune ce au făcut, ce au scris din cărțulie; am aflat din surse sigure că monetele au fost determinate de R. Ardevan, 8 p; deci din totalul de 178 p, un număr de 75 p = peste 1/3 nu aparțin autorilor ”oficiali”, ci unor persoane nenominalizate. Întâmplător cele două profesoare de la UBB sunt nominalizate cu 4 p.

- „Băieții” de la Muzeul local care au făcut diagnoza arheologică a locului (în speță, H. Pop) și care au oferit date sigure și ceva materiale arheologice pentru C.H.O., dând posibilitate cercetărilor! lui C.H.O. au rămas pe din afară; nici nu se vorbește de diagnoză, de descoperirile făcute cu ocazia ei; nimic.

- Lipsesc foarte multe note: C.H.O. +V.L. se citează pe ei (mai ales pe C.H.O.) când vorbește de anumite obiective arheologice: e.g. organizarea Daciei Porolissensis (vezi I.I.Russu); p. 118 pentru Medieșul Aurit; p. 23 notele 28-29 divizarea Daciei, când lucrurile au fost scrise de

M. Macrea încă din 1969; pp. 72-73 vorbește de presupusele hambare de la Heraclean cercetate de Al. Matei și se citează pe sine; p. 32, nota 97 citează pentru limes transalutanus pe necunoscutul „polihistor” E. Teodor, când cea mai amplă lucrare a fost scrisă de I.B. Cătăniciu.

5. Din punct de vedere arheologic scrierea este o „inovație” curioasă.

- Titlul nu e bun, izvoarele scrise, scrierile speciale scriu cu totul altceva decât ceea ce a zugrăvit C.H.O-V.L. despre târgul în aer liber. Se crede mai degrabă că e vorba de un tezaur de monete împrășiat de plug, căci e greu de crezut că monetele de secolul I să mai fi fost în circulație (vezi situația din grădina Tamba).

A.L.F Rivet, *Town and country in Roman Britain*, London 1964, p. 126 scrie „under the Romans the markets tended to become permanently located in the towns“!

- Pe planurile orizontale, deși frumos colorate, nu se vede nimic care să justifice existența unui târg.

- Materialul arheologic prezentat atestă totală incompetență a autorilor: ceramica de import nu a fost determinată, deși existau condiții pentru determinarea decorului în relief: F. Oswald; pentru datarea ovelor îl avem pe G.B. Rogers; pentru determinarea decorului în relief există F. Oswald; ceramica de lux locală putea fi determinată după C. Filip, iar ceramica cu barbotină după N. Gudea. După săpături, un trecător a găsit pe fundul casetei/groapă un fragment de inscripție uitat din neglijență; a fost predat lui C.H.O. care l-a dat spre publicare lui I. Piso.

- Arsenalul științific al lucrărilor este zero: a. nu are prescurtări bibliografice (deși folosește o mulțime); b. nu are prescurtări tehnice; c. îi lipsesc indicii (care însotesc în mod firesc orice monografie chiar aşa părătă cum e aceasta).

- La partea istorică greșelile se țin lanț: a. anexa de la harta pl. IV este XXX depășită luată după un model vechi cu toponime greșite; b. planșele 2-3 lista de castre are lipsuri mari e.g. la prima lipsește Romita; la a doua este în plus Ampelum!!!; c. harta provinciei Dacia este greșită: Oltenia de Vest aparținea Daciei Superior (cf. C.C. Petolescu, *Dacia un mileniu de istorie*, București, 2010, pp. 165-166); d. pl. IV depresiunea Ciuc era locuită de daci liberi, nu făcea parte din Dacia, granița romană era pe pantele de vest ale Munților Harghita și Gurghiu; c. titlul de la p. 63 este greșit; în lumina cercetărilor recente, care constau din patru cassette mici, nu poate apărea importanța Porolissumului. Importanța economică a fost demult stabilită de N. Gudea, I. Winkler, E. Chirilă, din mai multe puncte de vedere

- Numeroase date „culese” de la diversi autori nu au fost citate inclusiv la ilustrație, care vrea să apară ca „produs Opreanu”: e.g. pl. 9, 10, 11, 12, 16, 17, toate „inspirate” de la alții.

6. Textul a fost „umflat” în mod artificial prin diferite tertipuri alunecând spre grafomanie; ca să „iasă” un volum mai mare fiecare monedă a fost prezentată pe 11 rânduri; prescurtările au fost neglijate ca prin repetiție să crească textul; bibliografia a fost și ea umflată, cu lucrări care nu aveau rost aici.

Mă tem că sponsorii sălăjeni au fost ușor prostiți; nu au apelat la ajutorul colegilor de la muzeu ca un fel de cenzură; mă tem că C.H.O. a uitat tonul și stilul propriilor recenzii și s-a încărcat cu lipsuri pe care atunci (când a scris recenziile) le-a reprimat pentru alții. Se poate spune că aici a practicat un fel de haiducie științifică, uitând de deontologia profesională.